

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903.   Andra Kammaren.   N:o 19.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *M. M. Höjer* anmält, att han af sjukdom vore förhindrad att under de närmaste dagarne inställa sig i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *C. von Friesen* öfverlämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående pension å allmänna indragningsstaten för regementsintendenten vid Skånska dragonregementet Carl von Geijer; och

angående pension å allmänna indragningsstaten för extra sadelmakeriarbetaren vid Stockholms tygverkstäder O. F. K. Tiberg.

De kungl. propositionerna bordlades.

§ 4.

Efter hemställan af herr talmannen, som förmälde sig hafva om tiden för valen samrådt med Första Kammarens talman,

beslöt kammaren att nästa lördag den 28 februari företaga val af *dels* ledamöter och suppleanter i det af Riksdagen beslutade särskilda utskottet n:o 3, *dels* och tjugufyra valmän för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för fullmäktige äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän.

§ 5.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

angående anvisande af medel till odlingslånefonden;

angående efterskänkande af vissa delar utaf ett lån, som från odlingslånefonden beviljats för utdikning och odling af mark till, bland annat, Häradsö i Akers socken af Jönköpings län; och

angående upplåtelse af mark från Muonio kronopark till allmänning åt Enontekis socknemän.

§ 6.

Vid remiss af proposition angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.

Vid föredragning vidare af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, begärdes ordet af

Herr Byström som yttrade: Den fråga, som beröres i denna Kungl. Maj:ts nådiga proposition, är säkerligen en af de större, som i år föreligga för Riksdagen, äfvensom en af de svåraste på beskattningsområdet.

Det är många intressen, som beröras af denna fråga, och det är naturligt, att för Riksdagen såsom sådan statens intresse är det mest bestämmande, då staten behöfver penningar till de utgifter, som redan för länge sedan äro beslutade att utgå.

Det är också för staten något säregnare med afseende på denna skattefråga, än då det gällde skatt på exempelvis brännvin. Ty då hade staten formerna färdiga förut, och det var då blott fråga om att öka på skatten med några öre per liter, och allt gick sin gilla gång. Så är icke fallet nu, då man för denna skatteintäkt måste komma med nya lagbestämmelser och delvis upprätta en ny tjänstemannakår, hvars aflönande kommer att taga en god del af skatten i anspråk, om det skall kunna bli något verkligt öfvervakande öfver att allt går lagligen till väga som sig bör

Men det är också en fråga, som i ganska väsentlig grad berör nykterhetsvännernas intressen; de beröras mera därpå än i fråga om beskattningen af brännvinet. Här är särskildt fråga om att kunna få en dryck, som har sådana egenskaper, att den i någon mån må kunna upptaga konkurrensen med de drycker, som åtminstone nykterhetsvännerna anse vara skadliga för vårt folk, nämligen ölet.

Vidare har naturligtvis själfva industrien, bryggeriindustrien, här stora intressen att bevaka; och att denna industris ledande män icke heller försummat hvad de möjligen kunnat göra för att bevaka dessa intressen, det ha sig herrarne nog bekant på mer än ett sätt, särskildt genom hvad som framgått af uppgifter i pressen. Många af dem ha också tagit det på fullständigt allvar, somliga kanske mindre allvarligt, men därför icke mindre intensivt.

Till ett möte, där dessa intressen på ett slags officiellt sätt diskuterades, var också den kommitté, som haft uppdraget att utarbета ett förslag rörande denna beskattningsfråga, inbjuden, hvarvid särskildt de båda nykterhetsrepresentanterna i densamma med ett par yttranden deltog i öfverläggningarne. Men en tidning i södra Sverige uppfattade saken så, att den ansåg detta vara synnerligen otillbörligt. Den menade, att de två speciella nykterhetsrepresentanterna syntes vara sådana män, som man knappast kunde rätta sig något vidare efter. Den ene, säger tidningen, hade ett utseende af att vara »något stycke ärkeängel bland hin ondes andar», och den andre hade tagit på sig »skrattmänniskans ansikte» och var känd för åtskilliga »säregna yrkanden». I ena som andra fallet har framgått, att de nog sökt bevaka sina intressen med ifver och eftertryck.

Hvad speciellt angår skatten på denna dryck, så är det min uppfattning, att den torde komma, antingen vi vilja eller icke. Man skulle härvidlag nästan kunna tillämpa hvad som säges i katekesen: »vi få det vår bön förutan»; och det torde således icke vara mycket att säga om den saken. Frågan har för öfrigt stått på dagordningen i öfver tjugu år, och då intet land gått fritt från ölskatt, torde det icke vara stora utsikter för att vi skulle kunna gå fria ifrån densamma. Att den icke kommer att läggas på varan utan en tämligen ingående diskussion och en ganska het strid, det tar jag för alldeles gifvet.

Hvad jag särskildt önskar framhålla nu är den sidan af saken, som rör dels alkoholgränsen och dels maltextraktgränsen. Då nämligen jag i likhet med en annan, en högt aktad ledamot af maltdrycksskattekommittén, varit med om att sätta alkoholgränsen till 2 procent, anser jag mig vara berättigad att säga några ord om den saken.

Vi ha härvidlag stödt oss på hvad vi trodde vara nykterhetsvännernas mening, sådan den framgått exempelvis vid deras

Vid remiss af proposition angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.
(Forts.)

Vid remiss af proposition angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.
(Forts.)

konferenser och vid den senast, år 1902, hållna förbudskongressen. Vi ha också ansett oss ha ett godt stöd för vår åsikt i den omständigheten, att inga mindre än läkarne generaldirektör Magnus Huss och lifmedikus Wästfelt haft den uppfattningen, att en alkoholgräns af 2 procent vore den lämpliga.

Vidare ha en del chefer och andra delegerade från de större nykterhetssamfundet, såsom Goodtemplarorden, Sveriges Blåbandsförening, Templarorden, Nationalgoodtemplarorden och Svenska Nykterhetssällskapet, haft ett möte förlidet år under generaldirektör S. Wieselgrens ordförandeskap, då enhälligt antogs följande resolution:

»Konferensen är ense om den oafvisliga nödvändigheten af att ofördröjligen en laglig gräns blir satt mellan starkare och svagare maltdrycker, äfven om för detta önskemåls vinnande de förras beskattning finnes nödvändig, börande alkoholgränsen sättas till 2 procent; samt att försäljningen af de starkare maltdryckerna ordnas i enlighet med det s. k. göteborgssystemet och att genom lag stadgas att därvid uppkommande penningevinst i sin helhet brukas för dryckenskapens bekämpande, exempelvis bland annat genom beredande af egna hem för våra arbetare.»

Med hänsyn till dessa uttalanden kan kommittén väl anses hafva haft ganska stor anledning att sätta alkoholgränsen, där den i omnämnda betänkande blifvit satt.

Nu har, såsom herrarne redan sett uti Kungl. Maj:ts proposition, denna alkoholgräns satts till $2\frac{1}{4}$ procent. Det är på grund af hvad några deputerade vid ett sammanträde 1903 här i Stockholm kommit öfverens om, och de ha stödt sig på en mängd läkareutlåtanden, såsom dessa kommitterades inlaga eller framställning till Kungl. Maj:ts finansminister utvisar. Det torde därför icke vara något särskildt att göra åt den saken från nykterhetsvänligt håll, då man kan utgå därifrån, att drickats alkoholhalt icke kommer att öfverstiga 2 procent, äfven om straffgränsen sättes till $2\frac{1}{4}$. Det är sålunda icke för att nu motsätta mig att alkoholgränsen sättes till $2\frac{1}{4}$ volymprocent, som jag yttrat mig, utan blott för att lämna en förklaring till, att jag i maltdrycksskattekommittéen röstade för 2 procent.

Sedan komma vi till maltgränsen, om hvilken väl den största tvisten råder. Ut i kommitténs förslag har den angifvits till 5 procent, beroende på, att alkoholgränsen där är satt till 2 procent. I detta fall föreligger ju, som alla eller de flesta veta, ett slags förhållande af orsak och verkan: om man har maltgränsen hög, är det i allmänhet så, att alkoholgränsen också vill blifva hög. Men genom vissa åtgärder vid själfva brygden kunna drycker med betydligt högre eller större vörtstyrka än 6 procent tillverkas utan att den nu ifrågasatta alkoholgränsen öfverskrides.

Där den egentliga tvisten sålunda råder mellan nykterhetsvännerna och Kungl. Maj:ts proposition såväl som kommitté-

betänkandet är i § 3. Där hafva vi, jag och min medreservant inom kommittén, professor J. O. Rosenberg, ansett behöfligt att göra följande tillägg: nämligen efter orden, »hvilken extrakthalt icke öfverstiger fem procent» — det skall vara sex procent efter Kungl. Maj:ts förslag — »som ock den, hvars extrakthalt öfverstiger denna gräns, men hvilken undergått sådan särskild behandling, att den under inga förhållanden kan uppnå högre alkoholtalt än två volymprocent.

Vid remiss af proposition angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.
(Forts.)

Detta, som är vår hufvudsakliga ändring i kommitténs förslag förutsätter ock ändringar i §§ 3, 23, 26, 28 31 och 39.

Det är ju alldeles gifvet, att, skall man kunna med en alkoholsvag maltdryck upptaga något slags konkurrens med det egentliga ölet, måste man hafva frihet att tillverka detta svagdricka eller denna svaga alkoholtaltiga dryck så god som möjligt.

Hvad nu speciellt angår de olika beskattningssystemen, hafva ju meningarna därom också varit delade. Det är egentligen tre system, som varit på tal. Ett är det s. k. alkoholbeskattningssystemet, hvilket, så vidt jag vet, ingenstädes i världen användes. Det har endast varit ifrågasatt i Norge, där man uppgjort ett s. k. kommittébetänkande, som dock icke ledt till något vidare resultat. Det anses också alldeles för kostsam för staten att tillämpa.

Sedan kommer det s. k. produktbeskattningssystemet, hvilket användes i Danmark. Jag har ansett mig böra erinra om detta, därför att det är många, som fråga, hvarför man icke kan förorda det danska produktbeskattningssystemet. Jag har sett stora dagliga tidningar — åtminstone en här i staden — som uttala sig för detta system; och det har varit mycket populärt i nykterhetskretsar. Då jag icke obetingadt kunnat gå med på detta, har jag ansett mig redan nu böra gifva några skäl, hvarför jag icke kan göra det.

Det har talats åtskilligt härom i kommittébetänkandet, och i den kungl. propositionen framhålles, att kommittén varit enig om att icke antaga det. Bland andra omständigheter, som härvidlag inverkat på mig och den medlem af kommittén, som i nykterhetsfrågan hyllat samma mening som jag, var att, hvad angår Danmark enligt vissa uppgifter, importen af somliga nödvändighetsartiklar eller råämnen för bryggerinäringen varit något större, än man tycker, att den bort vara, då man erhållit uppgift om kvantiteten af den tillverkade varan. Huru detta kan komma sig, det förstår icke jag, och jag har icke lyckats få reda på orsaken härtill. Och det är naturligtvis blott gissningar, som man här kan inlåta sig på; åtminstone är detta fallet med mig. Men jag skulle vilja rekommendera till herrarne och särskildt dem, som få att göra med den förberedande utredningen af detta ärende, att söka utforska anledningen till omnämnda företeelse. Nu anförda omständighet har emellertid varit det mest vägande

Vid remiss af proposition angående tillverkning och beskattning af maltdrycker. skälet, hvarför jag icke kunnat förorda det s. k. produktbeskattningssystemet, som dock, om man bortser från dess något svårare kontroll, torde hafva fördelar framför råämnesheskattningen. Nu återstår slutligen det tredje systemet, det nyss nämnda råämnesheskattningssystemet eller det s. k. maltskattesystemet.

(Forts.)

Detta system, som begagnas i Finland och i de flesta andra länder, där man har skatt på maldrycker, har ju ansetts bepröfvadt. Och jag har utgått från den synpunkt, att om, hvad nykterhetsvännernas önskemål angår, man kan vinna samma fördelar genom maltskattesystemet som man möjligen kan vinna med produktbeskattningssystemet, jag icke ser någon anledning, hvarför icke nykterhetsvännerna lika gärna kunna taga maltbeskattningssystemet som produktbeskattningssystemet. Om det nu är lättare för staten att tillämpa maltbeskattningssystemet än produktbeskattningssystemet, så tycker jag, att man bör välja det, som från teknisk synpunkt är lättare att använda, då det ju icke medför några nackdelar för nykterhetssträfvandet, utan i detta afseende är efter min mening det ena lika godt som det andra eller tvärtom.

Jag har ansett mig böra påpeka detta till den kraft och verkan det hafva kan; och jag anhåller, att mitt yttrande må få åtfölja den kungl. propositionen till det utskott, som har sig förelagd att bereda detta ärende. Jag får också nämna, att det icke blir det enda, som kommer att föreläggas utskottet, utan nykterhetsvännernas önskemål komma att närmare formuleras i en motion i ämnet, som inom kort torde komma att afgifvas.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr *Österberg*. Herr talman! Det torde väl bland nykterhetsvänner icke vara mer än en mening därom, att, försävidt det blir en effektiv beskattning på ölet, detta sannolikt kommer att leda till en minskning af konsumtionen. Synnerligast skulle man kunna hysa förhoppningar i detta afseende, därest det bereddes tillfälle för svagdricksbryggerierna att tillhandahålla en skattefri maltvara af den beskaffenhet, att den kunde fylla allmänhetens behof af dylika drycker.

Dock har man i den kungl. propositionen af omtanke för staten och för att bereda staten största möjliga inkomst bestämt 6 procents extrakt-halt såsom gränsen mellan skattefria och skattepliktiga maldrycker. Men samtidigt med att man sålunda föreskrifver, att svagdricksbryggerierna icke må tillverka svagdricka med högre extrakt-halt än 6 procent, så har man äfven bestämt, att alkoholhalten icke skulle få gå högre än till $2\frac{1}{4}$ volymprocent. Att man sålunda satt icke blott en extraktgräns utan äfven en alkoholgräns grundar sig därpå, att maltbeskattningsskommitténs sakkunnige ledamot, professor *Klason*, förfäktade den meningen, att extrakt af 5 procent för med sig en alkoholhalt af 2 procent.

Men mot denna professor Klasons uppfattning står andra sakkunniges, som hysa den meningen, att man kan tillverka en malt-dryck af ända till 15 procents extrakthalt, utan att man därför behöfver öfverskrida en alkoholgräns af 2 procent. Det synes mig vara viktigt, att vid behandlingen af denna fråga, då man sammankopplat alkoholhalt och extrakthalt, på svagdricksindustriens område verkligt sakkunnige män må få tillfälle att yttra sig, innan Riksdagen fastslår dessa i den kungl. propositionen gjorda bestämmelser.

Vid remiss
af proposition
angående till-
verkning och
beskattning af
maltdrycker.
(Forts.)

Det synes mig, som om man bäst skulle verka i nykterhetens intresse, därest man beträffande alkoholgränsen satte denna till 2 eller $2\frac{1}{4}$ procent, men att däremot ingen gräns bestämdes för extrakthalten, utan svagdricksbryggerierna bereddes tillfälle att tillverka ett svagdricka med högre extrakthalt än 6 procent. Fem à sex procents extrakthalt är den vanliga för det i marknaden nu gående billiga svagdrickat. Men svagdricksbryggarna tillverka äfven juldricka, dubbeldricka o. s. v., som innehålla en extrakthalt af ända till 10 procent; dessa svagdrickssorter innehålla dock icke 2 procents alkoholhalt. Följaktligen synes det mig oriktigt, att med denna nya lagbestämmelse förhindra svagdricksbryggarna att utföra den näring, de hittills utfövat.

För att svagdricksbryggerierna skola få tillverka andra sorter svagdricka än som här i den kungl. propositionen föreslagits, blifva dessa bryggerier nödsakade att anmäla sig som skattepliktiga bryggerier med alla därmed förenade olägenheter, eller också måste de inskränka sin tillverkning till ett mycket begränsadt område. Det synes mig, som om staten rörande skatteindrifningen icke borde gå allt för långt, utan att man borde se till att genom skattefrihet så långt möjligt gynna en industri, som verkar fullt och helt i nykterhetens intresse, äfven om genom detta medgifvande staten skulle gå miste om skatt för några tusen kilo malt.

Kontentan af mitt anförande är det, att det synes mig, som om det utskott, till hvilket denna proposition går, borde se till, att äfven andra sakkunniga än professor Klason få göra sin mening gällande rörande extrakthalten och alkoholgränsen, så att man icke bygger sina beslut på en allt för ensidig utredning.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Jönköping och *Räf*.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Jag ber blott att få erinra om, att det ur teknisk synpunkt numera icke möter någon svårighet att erhålla en god och sund maltdryck, som icke innehåller någon alkohol alls. Sådana drycker finnas och tillverkas i stor mängd i Tyskland, hvarför man tryggt kan påstå, att svårigheterna att framställa en sund och välsmakande maltdryck med ringa eller ingen alkoholhalt äro fullständigt öfvervunna.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande proposition jämte de nu afgifna yttrandena öfverlämnades till bevillningsutskottet.

Slutligen hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för punsch.

§ 7.

Härefter föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *V. L. Molls* motion, n:o 139.

§ 8.

Vidare föredrogs och bifölls herr *E. O. V. Wavrinskys* i Stockholm vid gårdagens sammanträde gjorda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa ett spörsmål.

§ 9.

Föredrogs, men bordlades åter lagutskottets memorial n:o 26 och utlåtande n:is 27 och 28 samt Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 3 och 4.

§ 10.

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m. Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande, n:o 20, i anledning af väckta motioner, med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.

I två särskilda motioner, hvilka afgifvits, den ena, n:o 34 i Första Kammaren, af herr *F. A. Boström* och den andra, n:o 113 i Andra Kammaren, af herr *C. A. Lindhagen*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte för sin del antaga af motionärerna framlagda förslag till

1:o) lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken,

2:o) lag angående kvinnas rätt att vara myndig och

3:o) lag om ändrad lydelse af 19 kap. 4 § ärfdebalken.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, i anledning af förevarande motioner, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att

Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, i hvad mån gällande lagstiftning om hustrus rättsliga ställning kunde böra blifva föremål för jämkning eller förtydligande, i syfte att, utan väsentlig rubbning af de grunder, hvarpå denna lagstiftning hvilade, hustrus rättsställning måtte blifva mera klart och följdriktigt bestämd än för närvarande, samt för Riksdagen framlägga förslag till de lagbestämmelser i ämnet, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Ängående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

Vid utlåtandet hade fogats reservationer:

af herr *Zetterstrand*, som föreslagit,

att Riksdagen måtte, i anledning af förevarande motioner, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, i hvad mån gällande lagstiftning om hustrus rättsliga ställning borde omarbetas och förtydligas, i syfte att utan allt för stor rubbning af de grunder, hvarpå denna lagstiftning hvilade, gift kvinna uttryckligen såsom regel tillerkändes samma myndighet som ogift kvinna, samt för Riksdagen framlägga förslag till de lagbestämmelser i ämnet, hvartill förhållandena kunde föranleda; samt

af herr *Lindhagen* och friherre *Bonde*, hvilka hemställt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes för Riksdagen framlägga förslag till en lagändring i syfte att, med bibehållande af mannens allmänna förvaltningsrätt öfver makars bo, mannens målsmanskap i öfrigt upphäfdes och gift kvinna följaktligen uttryckligen förklarades vara myndig likaväl som den ogifta kvinnan.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Herr talman! Mannens målsmanskap öfver hustrun är ett gammalt ärevärdigt svenskt rättsinstitut, öfver hvilket hvilar mycket dunkel. Lagutskottet säger själfvt härom: »Att med bestämdhet angifva gränserna för hvad detta begrepp innebär är icke lätt». En sak är emellertid klar, nämligen att man genom målsmanskapet velat i allmänhet ställa hustrun i en underordnad ställning under mannen i livets förhållanden. Mannens målsmanskap innebär något af förmynderskap eller något af husbondevälde eller något af bägge delarne, men på samma gång påstår man, att ingendera af dessa åskådningar är den rätta. Med denna obestämdhet i afseende på målsmanskapets begrepp har följt, att hustrun ofta klafbindes

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermälsbalken m. m.

(Forts-)

i sin handlingsfrihet äfven på sådana områden, där hon enligt teorien borde äga handlingsfrihet.

Genom åtskilliga lagändringar, som äro åberopade i den af mig väckta motionen, har visserligen under tidernas lopp detta målsmanskap väsentligen underminerats uti flere afseenden, så att man kan redan genom resonnerande komma till det resultat, att gift kvinna i själfva verket numera måste anses myndig. Men missförhållandet ligger däri, att man underlåtit att gifva form åt detta nya innehåll. Och till följd däraf inträffar det, att hvar man än rör sig på detta rättsområde, dyker målsmanskapets spöke upp och blandar sig i händelsernas gång.

Det är klart, att det måste bli någon rättelse i dessa förhållanden. Men då är frågan, på hvad sätt denna rättelse skall äga rum. I England har man, såvidt det rör makars egendomsförhållanden, för icke länge sedan ordnatsaken på det sättet, att lagen uttryckligen föreskrifver, att gift kvinna är myndig, men på samma gång har man äfven upphäft egendomsgemenskapen, så att hvardera maken förvaltar sitt ensam och icke har något mer att göra med den andre, än hvad hvarje enskild person skulle hafva med en annan enskild person att skaffa.

För åtskilliga år sedan väcktes här i kammaren en motion, innebärande förslag, att man äfven hos oss skulle ordna saken på samma sätt som i England. Denna motion afslogs naturligtvis af Riksdagen. Men det var icke nog med detta; utan när motionären här i Andra Kammaren skulle tala för sin af lagutskottet afstyrkta framställning, väsnades det svenska manfolkets representanter i Riksdagen och slog i klaffarne för att på detta sätt gifva tillkänna sitt ytterliga misshag med detta attentat mot deras privilegierade ställning.

Nu vill jag visserligen medgifva, att förhållandena äro sådana, att man hos oss icke för närvarande kan eller bör gå så långt. Det lider intet tvifvel om, att det icke finnes en sådan rättsuppfattning, som kunde gifva stöd åt upphäfvandet af egendomsgemenskapen och mannens allmänna förvaltningsrätt. Och hvad nu särskildt egendomsgemenskapen beträffar, så är denna ju i och för sig icke något ondt, utan ofta tvärtom. Därför hafva detta års motionärer valt en annan väg för att bringa klarhet på detta rättsområde. De hafva föreslagit, att man skall såsom regel bibehålla mannens allmänna förvaltningsrätt och egendomsgemenskapen samt den vidlyftiga lagstiftning, som grundar sig därpå, men själfva målsmanskapet i öfrigt skulle man afskaffa. Man skulle ställa saken så, att i stället för att det nu står skrifvet, att mannen är sin hustrus målsman med allenast de undantag, som betingas af hustruns förvaltningsrätt, skulle man vända om förhållandena och säga, att gift kvinna är myndig med de undantag, som betingas af mannens förvaltningsrätt. Detta är en tillämpning af satsen om Kolumbi ägg på detta

rättsområde. Just på detta sätt kan man lösa svårigheterna enkelt och utan omstörtning, och just på detta sätt hafva de äfven lösts både i Norge och Danmark genom lagar, som tämligen nyligen antagits.

Då frågas: hvad vinnes genom en sådan lagändring, som af motionärerna nu föreslagits? Jo, därigenom vinner man dels praktiska fördelar och dels ideella fördelar. De praktiska fördelarne skulle bestå däri, att man på detta rättsområde, där nu stor osäkerhet råder vid rättstillämpningen, skulle få en klar princip, som kunde verka ledande och rättsbildande. Man skulle omsider få veta, huru det ställer sig för hustrun med afseende på förmynderskap, fullmakt, rätt att bekläda sådana uppdrag, för hvilka fordras myndighet i allmänhet o. s. v. Och man skulle få en effektiv tillämpning af hustruns rättigheter på de områden, där hon redan fått sig rättigheter tillagda, hvilket nu icke alltid är förhållandet.

Äfven lagutskottet erkänner, att här verkligen föreligger ett behof. Men lagutskottet vågar icke gå så långt som motionärerna hafva föreslagit; det fruktar för, att på detta sätt den gifta kvinnan i själfva verket får för mycket. Och därför förordar utskottet, att man skall gå en medelväg och utfinna åtgärder, hvarigenom de väsentligaste olägenheterna skulle afhjälpas. Men utskottet kan naturligtvis icke angifva, hvilka dessa åtgärder skulle vara, då utskottet med sin uppfattning ställt sig på den ståndpunkten, att man skulle kunna upphäfva all oklarhet genom att bibehålla själfva anledningen till densamma, hvilken ligger just i detta mannens målsmanskap.

Jag sade, att genom motionärernas förslag vissa ideella fördelar skulle vinnas. Och dessa äro enligt min uppfattning de viktigaste, just därför att de skulle föra med sig den största praktiska nyttan. Ty de ideella synpunkterna äro ägnade att omdana människornas sinnen och utgöra därför en mäktig häfstång till utjämnande af missförhållanden i samhället, där snusförnuftet icke skulle räcka till för ändamålet. Genom att borttaga den gifta kvinnans omyndighetsmärke ur lagen skulle man vinna ett framsteg i kultur. Och detta innebär, teoretiskt sedt, utförandet af en akt af rättvisa och, praktiskt sedt, vinnandet af en ny makt till det goda i samhället.

Här vill lagutskottet icke alls vara med. Lagutskottet vill icke finna sig i att man ur lagen skall taga bort den gloria, som genom mannens målsmanskap sväfvar kring den gifte mannens hjässa. Lagutskottet står på samma ståndpunkt som utskottet intog förra året, då utskottet hade att yttra sig om en motion, som åsyftade rättigheten för den gifta kvinnan att kunna inväljas i fattigvårdsstyrelse. Men det storartade ogillande, som mötte utskottets uttalade tankar vid detta tillfälle från bägge kamrarna, har haft det goda med sig, att utskottet nu icke så

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermälsbalken m. m. mycket exponerat sin uppfattning utan kringgått densamma och på ett mera indirekt sätt tagit afstånd från den ideella innebörden af frågan.

(Forts.) Nu vill jag medgifva, att behovet af en lagändring och insikten om dess behöflighet ställer sig icke lika på alla håll. Det är i synnerhet på platser, där människorna lefva hopgytttrade, som dessa samlifvets frågor först träda i förgrunden. Men den omständigheten, att man mångenstädes på landsbygden icke känt och icke insett detta behof, synes mig icke innebära skäl för landsbygden att motsätta sig förslaget. Ty det måste äfven där af ett oförvilladt sinne inses, att saken är rättvis, och af en rättvis sak måste förr eller senare framkomma något godt, äfven om behovet icke omedelbart framträder.

Jag skall i detta sammanhang nämna, att jag från de kvinnliga rösträttsföreningarne i Lund, Helsingborg, Göteborg, Norrköping och Stockholm fått mottaga adresser, som de anhållit, att jag måtte bringa till kammarens kännedom, däri de på det lifligaste förorda bifall till dessa motioner. Förhållandet är, att de kvinnliga rösträttsföreningarne på sitt program äfven upptagit understöd för sträfvandena att afskaffa mannens målsmanskap. Dessa adresser äro till innehållet tämligen lika. Jag skall därför uppläsa endast den längsta, nämligen adressen från Stockholms kvinliga rösträttsförening, som räknar 800 inregistrerade medlemmar och har på sitt nyligen hållna årsmöte antagit följande mig tillställda resolution: »Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm, samlad till årsmöte den 23 februari 1903, uttalar härmed sin lifliga anslutning till de motioner, hvilka väckts i Första Kammaren af Herr Filip Boström och i Andra Kammaren af Herr Carl Lindhagen m. fl., angående upphäfvande af mannens målsmanskap öfver hustrun. Då dessa motioner afse att definitivt bekräfta den myndighet, som gift kvinna redan genom 1874 och 1898 års lagstiftning rörande makars egendomsförhållanden kan anses äga, måste den af tänkande kvinnor gifvetvis omfattas såsom en tidsenlig och värdig reform. — Då dessutom frågan om kvinnans politiska rösträtt nu börjar blifva aktuell, och själfklart torde vara, att den gifta kvinnan är lika kompetent att utöfva rösträtt som den ogifta, uttalar föreningen härmed sin anslutning till de nämnda motionerna äfven ur den synpunkten, att de för den gifta kvinnan bereda vägen till fulla medborgerliga rättigheter. — Det hade varit synnerligen önskvärdt, att denna fråga redan af innevarande års Riksdag kunnat lösas i enlighet med motionärernas förslag, men då så väl lagutskottet som reservanterna inom densamma hemställt, att Riksdagen skulle begära utredning och förslag i ämnet från Kongl. Maj:t, får föreningen uttala som sin bestämda förhoppning, att detta ej måtte leda till att genomförandet af denna viktiga reform för långa tider undanskjutes

utan att frågan måtte, så snart ske kan, och helst nästa år åter föreläggas Riksdagen.»

I detta sista önskemål instämmer jag till alla delar, oafsedt hvilket skrifvelseförslag tilläfsventyrs kommer att afgå från Riksdagen eller beslutas i frågan af någondera af Riksdagens kamrar. Det är endast under den förutsättningen, att denna fråga icke blir för långliga tider lagd på hyllan, som jag af opportunitets-skäl resignerar från att yrka bifall till de af motionärerna framlagda lagförslagen.

Men jag kan icke vara med om utskottets skrifvelseförslag, då det saknar alla ideella synpunkter och just därför blifvit ur stånd att lemna ett fruktbart praktiskt uppslag till en lösning af frågan i tidsenlig riktning.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till den af mig och Friherre Bonde afgifna, vid lagutskottets betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Nydal, Branting, Wavrinsky* i Stockholm, *Hammarlund, Pettersson* i Södertälje, *Olsson* i Stockholm, *Berg* i Stockholm, *Eklund, Nyström, Moll*, friherre *De Geer, Natt och Dag, Ernst Carlsson, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Kvarnzélius, Segerdahl, Pantzarhielm, Broomé* i Bärslöf, *Erikson* i Öfre Odensvi, *Broström, Sterner, Ekholm, Granlund, Berg* i Göteborg, *Wallis, Thylander, Hammarström* och *Thorsson*.

Herr Persson i Tällberg: Då nu lagutskottet synes vara enligt därom, att man — om också under olika former — bör skriva till Kungl. Maj:t i den nu förevarande frågan, så är det att hoppas, att Riksdagen också kommer att bifalla utskottets eller någon af reservanternas hemställan i detta syfte. På samma gång skulle jag för min del vilja bringa under Kungl. Maj:ts pröfning en annan fråga, som har mycket nära samband med den föreliggande frågan, och jag tror, att det af motionärerna framställda förslaget just är grundläggande för den åskådning, som jag vill göra gällande. Jag åsyftar nämligen, att en sådan ändring borde ske af 2 § i 9 kapitlet giftermålsbalken, att mannen icke skulle hafva rätt att utan hustruns skriftliga ja och samtycke försälja sådan fast ägendom, som makarne geniensamt förvärfvat. Därom tog jag mig friheten att redan 1898 väcka motion, men det särskilda utskott, som då behandlade den motionen i sammanhang med en kungl. proposition om makars inbördes ägendomsförhållanden, fann icke för godt att tillstyrka motionen i dess helhet, och Riksdagen biföll den icke heller i vidsträcktare mån, än i hvad den afsåg afverkningsrätt till skog å hustrus enskilda fasta ägendom.

Denna fråga har många gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Och uti 1734 års lag, där denna sak förut ända till

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

År 1898 var angifven i 11 kapitlet giftermålsbalken, var det icke så tydligt stadgadt beträffande mannens rätt i detta fall, utan det var först genom kungl. förklaringen den 23 mars 1807, som det blef tydligt, att mannen hade rätt att fullkomligt ensam sälja, bortsökta och förpanta sådan ägendom, som makarne gemensamt förvärfvat. Jag ber att få erinra därom, att det ofta kan hända, att sådan egendom, som makarne gemensamt förvärfvat, blifvit inköpt för medel, som hustrun ensam fört in i boet. Kan det då vara annat än en gård af billighet och rättvisa att stadga, att hustrun också bör få hafva sitt ord med i laget, då det blir fråga om att sälja sådan egendom? Denna uppfattning har äfven funnit sitt uttryck i en af Riksdagen till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse af den 7 maj 1884, i hvilken skrifvelse det bland annat heter: »Med anledning af särskilda hos Riksdagen gjorda framställningar om ändrad lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden, i syfte att bättre än hittills skett tillgodose den gifta kvinnans rätt och bästa, har Riksdagen, efter sorgfällig pröfning af hit hörande förhållanden, kommit till den åsikt, att nu gällande lagstiftning i ämnet bör ändras i nedannämnda afseenden», och i punkt 2 heter det sedan: »gift kvinna bör berättigas att själf förvalta den egendom, som är henne enskildt tillhörig, utan att behöfva genom äktenskapsförord förbehålla sig sådan rätt.» Och i punkt 3 af samma riksdagsskrifvelse heter det bland annat, att »mannen må icke hafva makt att utan hustruns samtycke bortsökta, förpanta eller sälja boets fasta egendom å landet eller jord och hus i staden». Såsom ytterligare motivering till denna sin uttalade önskan säger Riksdagen bland annat: »Riksdagen är öfvertygad, att, därest i förevarande del af vår lagstiftning bestämmelser i nu angifna syften infördes, åt den svenska gifta kvinnan vore i afseende å hennes egendomsförhållanden inrymd en själfständighet, befogenhet och trygghet, som på en gång vore större än den hon för närvarande äger, och ändock låte sig väl förena med *svensk* sed, *svensk* rättsåskådning och en i dylika fall särdeles önskvärd, att icke säga nödvändig *historisk* utveckling.»

Jag instämmer till fullo med denna Riksdagens uttalade åskådning, och uttalar nu endast den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, i samband med hvad lagutskottet nu här föreslagit, måtte taga äfven denna del af frågan i allvarligt öfvervägande. I öfrigt ber jag att få instämma i det af herr Lindhagen framställda yrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Ersson*, *Olsson* i Fläsbro, *Jansson* i Edsbäcken, *Olsson* i See, *Lindgren* i Islingby, *Johansson* i Jönköping, *Olofsson* och *Burman*.

Herr *Widén*: Herr talman! Mine herrar! Då jag jämväl har underskrifvit den nu föreliggande motionen, är det alldeles

klart, att jag kommer att framställa samma yrkande som den förste talaren. Jag har emellertid begärt ordet för att tillkännagifva, hvad som förmått mig att sluta mig till motionen och nu förmår mig att yrka bifall till den hemställda, som framställts af reservanterna friherre Bonde och herr Lindhagen.

Angående ändrad lydelse af 9 kap 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

Det är sant, att denna frågas största betydelse är af teoretisk art, såsom den förste talaren antydde, i det man nämligen genom en lagändring i det syfte vi ifrågasatt, får i lagen fastslaget, att det är den gifta kvinnans rätt att råda öfver sig och sin egendom, försåvidt som icke mannens förvaltningsrätt af boet därför lägger hinder i vägen. Genom ett fastslående däraf i lagen är nämligen den gifta kvinnans *rättsliga likställighet med mannen* i lagen till sin princip erkänd; och detta anser jag för visso vara den största betydelsen af den ifrågasatta lagändringen.

Men det är dock icke den synpunkten, som för mig varit den afgörande, då jag motionerat i frågan, utan det är förslagets praktiska innebörd.

Lagutskottet säger i sin motivering, att hustrun enligt vår lag redan är myndig. Ja väl, det torde hända, att man teoretiskt kan leda sig till den satsen. Men huru ställer det sig i praktiken? Jo, där ställer det sig så, att denna den gifta kvinnans myndighet är så kringskuren genom mannens målsmanskap och rätt att för henne söka och svara, att den i många fall icke alls kan göra sig gällande, ett förhållande, som både för henne och den allmänhet, som hon har att göra med, föranledt och föranleder rättsförluster.

Hvad som menas med mannens målsmanskap är ju, som den förste talaren också påpekade, ganska ovisst. Lagutskottet har icke kunnat angifva hvad därmed menas; och lagtolkarne torde icke heller vara så alldeles på det klara härmed, i det den ene angifver innebörden af målsmanskapet något vidsträcktare än den andre. I allmänhet torde man väl dock därunder inbegripa åtminstone tvänne moment. Det ena är hvad man kallat mannens målsäganderätt, d. v. s. hans rättighet att för hustrun söka och svara i angelägenheter, som röra henne. Det andra är mannens husbondevälde; och därunder innefattas då hans rättighet att i allt hvad som rör familjen och makarnes samlif ha det afgörande ordet.

Hvad nu först mannens målsäganderätt för hustrun beträffar, har den i praktiken visat sig föranleda missuppfattning och äfven rättsförluster, som jag nyss antydde. I dagliga lifvet har det utvecklat sig så, att mannens målsmanskap ofta nog icke kommer att göra sig gällande. Ingen tvekar egentligen, att, ifall hustrun är den, som af makarne är den dugligaste till att uppehålla familjen och dess ekonomi, med henne ingå ofta icke blott i sådant, som inbegripes under hennes rätt att handhafva hushållet — i hvilket fall icke ens enligt lagen någon tvekan torde

Angående ännu — utan äfven i angelägenheter, som ligga utanför detta område; och det går rätt väl, ända till dess man måste tillgripa lagen för att göra en rättighet gällande. Då säger det stopp; det går icke längre. Det kunde anföras många exempel härpå, ja de flesta torde hafva gjort en eller annan erfarenhet i det hänseendet. Jag skall för min del bedja att få för herrarne referera ett prejudikat, som synes mig ganska talande. Det är från år 1879. Hustru Elna Olsdotter, instämmd med yrkande att afträda ett hus, som hon enligt en afhandling försålt, dömdes af häradsrätten att afträda det. Hon fullföljde talan däremot och styrkte, på gifven anledning, i hofrätten, att hon icke på 25 år lefvat tillsammans med sin man, som var fattighjon och stod under vederbörande fattigvårdsstyrelses målsmanskap. Hofrätten utlät sig emellertid, att enär hon ej visat, att hon till målets fullföljande haft bemyndigande af sin målsman kunde hennes talan ej till pröfning upptagas. Detta utslag fastställdes af högsta domstolen. Skiljaktiga voro dock två ledamöter, af hvilka den ene yttrade, att enär målet instämmts mot Olsdotter och hon förpliktats att afträda huset, funne han den omständigheten, att hon ej visat bemyndigande af sin målsman att fullfölja talan, desto mindre hafva utgjort laga hinder för upptagande af hennes talan som mannen under längre tid såsom fattighjon stått under annans målsmanskap.

Det är ju alldeles upprörande, att — när hustrun själf skött sina affärer i 25 år och äfven underrätten anser henne behörig, upptager stämningen mot henne och dömer henne — målet, då det sedan kommer till öfverdomstolarna, icke tages upp, samt hon på det sättet förlorar sin rätt. Detta är visst icke ett undantag, utan det finnes många dylika domar äfven från senare år. Jag vill emellertid tillägga, att åsikterna icke varit eniga inom öfverdomstolarne, utan ofta stått 4 mot 3 inom högsta domstolen o. s. v. Häraf se vi, hvilken vacklande rättsuppfattning och lagtillämpning råda i detta afseende.

Huru är det vidare i afseende å mannens husbondevälde? Jo, detta innebär, bland annat, åtminstone enligt en tolkning, att hustrun är skyldig ägna sig åt familjens vård och uppehållande och således icke har att utan mannens samtycke ägna sig åt andra göromål, som kunna afhålla henne från detta. Men hur är det i själfva verket? Jo i otaligt många fall *måste* hustrun för att uppehålla familjen åtaga sig göromål och sysslor, som icke ha afseende på själfva arbetet inom familjen. Och det går utmärkt bra; ingen man tänker i allmänhet på att förbjuda henne dylikt arbete. Men dock skulle han måhända med lagen i hand kunna säga: »Jag förbjuder dig att göra det, jag gillar det icke; du skall hafva ditt arbete inom familjen.» Det är ju för väl, att seden i detta fall är bättre än lagen!

Det är alldeles tydligt, med sådan oklarhet och sådana

olägenheter hos det nuvarande tillståndet för ögonen, att man måste önska en ändring i lagen; och det enda sättet att få en tillfredsställande ändring synes mig vara, att man får mannens målsmanskap upphäfdt. Och därför är det, som jag sluter mig till det yrkande, som framställts af den förste talaren.

Nu invänder man kanske: Men detta är någonting alltför nytt, som kan innebära stor fara; det upplöser familjebanden och enheten i handhafvandet af familjens ekonomi. Jag skall då till att börja med bedja att få fästa uppmärksamheten på att de båda reservanterna uttryckligen betona, att förändringen skall ske med bibehållande af mannens allmänna förvaltningsrätt öfver makarnes bo. Det är icke heller meningen att taga bort föreskrifterna om att hustru följer mannens stånd och villkor och allt hvad därmed är förbundet.

Jag tillåter mig vidare att i detta hänseende erinra, att när nya lagberedningen år 1886 afgaf sitt förslag till ändring af makarnes egendomsförhållanden, så var det två reservanter inom lagberedningen, som yrkade redan då, att mannens målsmanskap skulle helt och hållet upphävas, och en bland dessa reservanter var f. d. statsrådet och presidenten Karl Johan Berg, om hvilken väl ingen torde behöfva misstänka, att han skulle vara med på några nymodiga och farliga lagändringar. Men han säger alldeles bestämdt, att det förefölle »såsom en uppenbar inkonsekvens, att den till myndig ålder komna kvinnan, som gifter sig, därigenom skulle förlora rätten att vidare förvalta sin egendom och i afseende på denna ställas under mannens målsmanskap». Han yrkade också, att stadgandet i 9 kap. 1 § giftermålsbalken om mannens målsmanskap måtte tagas bort. Detta är ett föredöme, som åtminstone borde styrka, att fara icke föreligger att nu skrifva till Kungl. Maj:t, på sätt de båda omnämnda reservanterna föreslagit.

Jag skulle slutligen vilja erinra om en annan sak, nämligen att utvidgandet af kvinnans rättigheter alltid har hållit jämna steg med civilisationen. Det har antingen gått före såsom en medverkande orsak till civilisationens framåtskridande eller ock följt därpå såsom en mogen frukt. Därför se vi ock, hurusom civilisationens banbrytare hos ett folk jämväl ofta framträdtt såsom förkämpar för kvinnans rättigheter. Så äfven i vårt land. Enligt den gamla upplandslagen skall det hafva varit konung Erik den helige, som först lagstiftat i Sverige till förmån för den gifta kvinnans rättigheter. Han skall ha tillerkänt henne rätten, som det heter: »till heders- och husfrudöme, till läs och nycklar, til halfva säng och laga tredjung i boet». Den lagstiftningen har sedermera af framfarna stora regenter fortsatts; och ända in i våra dagar har densamma fortgått, som vi väl veta.

Våra grannländer Norge och Danmark, hvilka för öfrigt i afseende på äktenskapsrätten äro hufvudsakligen med oss lik-

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m. (Forts.)

ställda, hafva genom nyare lagar fastslagit den principen, som vi nu vilja för vårt land föra fram, och som, enligt min åsikt, är ett klart utflöde af vår tids civilisation och upplysning. Och jag hoppas, att vi, — att Andra Kamraren åtminstone icke skall lägga hinder i vägen för en sådan *fullständig pröfning* af frågan, som de två reservanterna ha begärt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till friherre Bondes och herr Lindhagens reservation.

Med herr Widén förenade sig herrar *Anderson* i Hasselbol och *Centerwall*.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Mine herrar! Af föreliggande utlåtande behagade herrarne inhämta, att utskottets samtliga ledamöter varit af den uppfattning, att nuvarande bestämmelser angående gift kvinnas rättsställning icke hafva den klarhet, som önskligt vore, och att, då frågan därjämte är af den stora betydelse som här är fallet, allt skäl föreligger att hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af ett lagförslag, som på ett bättre och tydligare sätt än hittills angifver gift kvinnas rättsställning, och likaså har utskottet i slutet af sin motivering framhållit, att utskottet önskar, att lagbestämmelserna i ämnet skola göras till föremål för granskning i syften, hvilka gå i samma riktning, om också ej så långt, som motionärerna föreslagit.

Utskottet har således i sin helhet ställt sig mycket välvilligt emot motionärernas önskningsar. För egen del har jag velat gå ett stycke längre än utskottet. Jag har nämligen hållit före, att man borde uttala såsom en önskan, att det blifvande lagförslaget måtte i regel tillerkänna gift kvinna samma myndighet som ogift kvinna, och jag har grundat denna min uppfattning därpå, att man, såsom herrarne behagade inhämta af utlåtandet, redan kommit därhän såväl i Norge som i Danmark. I Norge har utfärdats den bestämmelsen, att: »Gift Kvinde har samme Myndighet som den ugifte og raader sit Gods med de Begrændninger, som indeholdes i nærværende Lov» och i Danmark heter det, att: »Hustrues Myndighed i Formueforhold er densamme som ugift Piges». När nu dessa bestämmelser gälla i våra grannländer, har jag för min del haft den uppfattningen, att vi också här i Sverige måste gifva den gifta kvinnan samma myndighet som hennes skandinaviska systrar. Detta är anledningen, hvarför jag gått längre än utskottet. Å andra sidan har jag emellertid icke kunnat i närvarande stund helt och hållet sluta mig till den uppfattning, som uttalats af de öfriga reservanterna. Jag har icke velat betona, att icke frågan om mannens målsmanskap bör komma under ompröfning och att det icke i betydlig mån bör inskränkas, måhända äfven försvinna, men jag har icke i frågans nuvarande läge och utan tillfälle till ordentlig pröfning

velat bestämdt uttala en önskan, att mannens målsmanskap skulle helt och hållet upphöra. Det är nog så, som utskottet sagt, att många frågor finnas, vid hvilkas bedömande målsmanskapet nu tjänar till ledning och som möjligen äro af beskaffenhet, att lagen icke får lämna oafgjordt hvad som skall anses gälla, om denna ledning bortfaller. Därför har jag satt mig emot ett bestämdt uttalande för målsmanskapets upphäfvande, utan endast bestämdt uttalat mig för att gift kvinna bör hafva samma myndighet som ogift kvinna.

Ängående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

Nu skulle naturligtvis konsekvensen fordra, att jag vidhölle yrkandet om bifall till min reservation, men då, såsom herrarne veta, Första Kammaren vid behandlingen af denna fråga satt sig i efterhand, lär man af taktiska skäl och med tanken på en blifvande sammanjämkning icke nu böra bifalla min reservation, och därför kommer jag att, i det läge frågan nu ligger, rösta för herr Lindhagens med flere reservation.

Herr Bergendahl: Herr talman! Jag ansluter mig också till den reservation, som afgifvits af herr Lindhagen och friherre Bonde, och jag skulle kunnat nöja mig med att instämma i hvad herr Lindhagen och nu senast herr Widén yttrat, men jag har dock något att tillägga och ber särskildt att få understryka hvad dessa herrar i vissa delar yttrat.

Lagutskottets hemställan förefaller icke heller mig fullt tillfredsställande. Det är visserligen sant, att, såsom herr Zetterstrand yttrade, lagutskottets pluralitet ställt sig välvillig mot den föreliggande motionen, men jag anser dock, att dess hemställan gifver för litet på hand, och däraf framgår icke, hvilken utsträckning man önskar att den ifrågasatta lagändringen skall få. Utskottet har icke velat eller icke vågat intaga en bestämd position till den fråga, som i motionen blifvit uppkastad angående gift kvinnas myndighet, och jag anser, att detta är alldeles nödvändigt för att få ett klart och tydligt lagstadgande i detta afseende. Den erinran lagutskottet gjort angående motionens räckvidd är ju fullt befogad, men därför att en sådan lagstiftning skulle återverka på flere områden, bör man väl icke hysa räddhåga för densammans genomförande, i synnerhet som man samtidigt kan genom lagstiftning reglera de förhållanden, som af en sådan lag skulle beröras. Lagutskottets pluralitet säger i utlåtandet, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, »i hvad mån gällande lagstiftning om hustrus rättsliga ställning kan böra blifva föremål för jämkning eller förtydligande», »kan böra blifva»; detta klingar redan i språkligt afseende litet egendomligt, och kanske här föreligger något tryckfel. Är så icke fallet, torde detta uttryck: »kan böra blifva föremål» vara det mest pregnanta uttryck för den varsamhet och försiktighet, ja räddhåga, som lagutskottets pluralitet visat. Men jag fruktar, mine herrar, att om man skall iakt-

Angående ända taga en så stor varsamhet, som lagutskottets pluralitet förordar, drad lydelse vi skulle få en lagstiftning, som icke innebure någon utveckling, af 9 kap. 1 § utan fastmera en ytterligare inveckling af förhållandena, sådana giftermåls- de nu äro. balken m. m.

(Forts.)

Att den lagstiftning, som nu är gällande, är i hög grad oviss och rent af oeffterättlig har förut framhållits. Jag vill likna den nuvarande lagstiftningen i denna del vid en person, som räcker fram handen för att gifva något, men när man skall mottaga hvad som handen bjuder, finner man, att handen är så hårdt tillsluten, att det är högst litet man kan plocka fram af det, som skulle gifvas.

I likhet med herr Widén vill jag anföra ett rättsfall. Det af honom åberopade var från år 1879; jag har ett så färskt som från år 1900, och jag tror, att detta till full evidens bevisar, att en lagändring bör ske. År 1900 afgjorde Kungl. Maj:t i högsta domstolen ett mål, däri en gift kvinna var instämd med yrkande, att henne måtte åläggas betalningsskyldighet på grund af en i hennes enskilda egendom in-tecknad skuldförbindelse. Genom hof-rättens dom ålades henne betalningsskyldighet. Mannen underlät nu att fullfölja talan mot hofrättens dom, men hustrun erlade revisionsskilling och sökte ensam ändring i nämnda dom. Då svarade emellertid Kungl. Maj:t, att då det tillhörde mannen att i detta fall kära och svara för hustrun, och hon således icke ägt att ensam fullfölja talan i målet, kunde hennes ändringssökande icke upptagas till pröfning. Det är ju alldeles orimligt, att lagstiftningen skall vara sådan, att en dylik dom skall kunna vara grundad, och det är orimligt, att en gift kvinna, som af lagen är tillförsäkrad att innehafva enskild egendom, för den händelse, att denna egendom icke genom äktenskapsförord eller annat stadgande om densamma blifvit undantagen från mannens förvaltning, skall sakna de rättsmedel, som erfordras för att värja sin rätt och försvara sina intressen.

Om en gift kvinna kommer till en jurist och frågar: är jag myndig? skall han helt visst svara: ja, i princip har gift kvinna en sådan rättsställning, att hon måste anses vara myndig. Om det nu är en domare, som gifvit detta svar, och hon tager honom på orden och säger: vill ni då utfärda ett myndighetsbevis för mig, hvilket jag behöfver för idkande af handel; nej, då drager han sig undan; något rent myndighetsbevis kan han icke utfärda, utan måste göra en lång omskrifning och utfärda ett bevis af innehåll, att »hon icke blifvit under särskild förmyndare ställd, utan äger med den rätt, som lag medgifver gift kvinna, råda öfver sig och sin egendom». Men det ligger icke klart besked i denna omskrifning, som man får välja för att ändock gifva något bevis af det slag, som begäres och med hvilket sökanden nu måste nöja sig.

Alla äro nu emellertid med om att en lagändring bör ske,

men hvarför då icke taga steget fullt ut och gifva den gifta kvinnan den rättsliga ställning, som hon verkligen förtjänar och hvarigenom lagen också skulle blifva fullt klar och tydlig? Följer man åter lagutskottets anvisning, då kommer man icke till den klara ståndpunkt, som jag anser vara så nödvändig. Af de två reservationerna finner jag herr Zetterstrands i några punkter något för vid, och jag vill därför hellre vara med om den reservation, som afgifvits af herr Lindhagen och friherre Bonde. I denna reservation får man det förlösande ord, efter hvilket man trängtat; och följer man den anvisning, som där gifvits, kommer man till en klar och tydlig ståndpunkt och man blir befriad från det ovisshets- och oefferrättighetstillstånd, som nu råder.

Angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

På grund af hvad jag sålunda anför, kommer jag att gifva min röst för dessa båda herrars reservation, till hvilken jag, herr talman, alltså ber att få yrka bifall.

Herr Styreländer: Då jag på grund af ledighet från riksdagsgöromålen icke varit närvarande vid ärendets slutliga behandling i utskottet eller betänkandets justering, ber jag att till protokollet få antecknad, att jag naturligtvis icke är med om utskottets utlåtande, utan i allo sluter mig till herr Lindhagens och friherre Bondes reservation. I likhet med dem anser jag, att denna skrifvelse bör uttala en bestämd princip, nämligen principen, att mannens målsmanskap, utom hvad beträffar hans allmänna förvaltningsrätt öfver makarnes egendom, bör upphöra, och gift kvinna följaktligen uttryckligen förklaras myndig lika väl som ogift kvinna. Jag ber att särskildt få understryka de skäl för antagande af herr Lindhagens och friherre Bondes reservation, som hafva anförts af lagutskottets ärade vice ordförande, nämligen att, om en sammanjämkning möjligen här skulle komma till stånd, man då skulle komma till herr Zetterstrands reservation, och den går dock betydligt längre än lagutskottet.

På dessa grunder och särskildt med anslutning till de skäl, som herr Lindhagen uttalade, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindhagens och friherre Bondes reservation.

Herr *Nordin* instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talman framställda propositioner blef, med afslag å utskottets hemställan, den af herr Lindhagen och friherre Bonde afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen af kammaren bifallen.

§ 11.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande n:r 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående internering af alkoholister, begärdes ordet af

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Herr talman! Den motion, kammaren nu går att behandla, afser, såsom lagutskottet ock antydt, att utsträcka statens lagstiftande verksamhet till ett nytt område. Emellertid är den princip, som ligger till grund för den ifrågasatta nya lagstiftningen, ingalunda ny för vår rättsåskådning. Redan nu erkänner sig staten vara berättigad och pliktig att sörja för sjuka, som själfva icke förmå eller förstå att bereda sig vård, och våra dagars läkarevetenskap betraktar alkoholismen såsom en sjukdom, närmast jämförlig med sinnessjukdom. Redan nu anser man staten berättigad att hålla lösdrifvare och bettlare till tvångsarbete, oaktadt dessa icke gjort sig skyldiga till brott enligt strafflagen, utan endast på grund af deras samhällsfarlighet. Att alkoholisterna äro samhällsfarliga torde icke vara nödvändigt att utförligare bevisa. Jag vill endast erinra om, att såväl bettlare som lösdrifvare i allmänhet äro alkoholister. Den norska lag, som innehåller bestämmelser om internering af alkoholister, har till rubrik »lag om lösdrifveri, bettleri och dryckenskap».

Det är emellertid en stor skillnad på den behandling, som är afsedd för alkoholister, och den, som lösdrifvare äro underkastade. Visserligen ingår kroppsarbete såsom ett viktigt moment i alkoholistvården, men denna utgår dock från den synpunkten, att alkoholisterna äro i första rummet sjuka, som behöfva sjukvård. På samma gång äro de emellertid äfven underkastade moralisk påverkan, och man sträfvar att upprätta dem såsom människor.

Att hos oss förefinnes ett djupt känt behof af en lagstiftning, sådan som nu ifrågasättes, torde vara ganska allmänt erkänt. Jag vädjar till alla representanter af vår svenska domarekår, hvilka hafva säte i denna kammare, om det icke är ett tröstlöst arbete att ting efter ting eller måndag efter måndag söka bättra alkoholister genom att döma dem till fylleriböter. Det torde vara ett arbete, som kan jämföras med att bära vatten i ett såll.

Emellertid är det, som jag nämnde, i viss mån en nyhet, man här vill söka införa, och det är fråga om att inskränka den personliga friheten. Det är därför ganska naturligt, att man måste gå försiktigt fram. Det hafva också motionärerna gjort. De hafva i hufvudsak sagt, att den lag, man önskar få till stånd, bör innehålla garantier mot missbruk. Lagutskottet har ytterligare strukit under nödvändigheten häraf, och lagutskottet har i själfva sin kläm visat sig något försiktigare än motionärerna. Jag tror emellertid, att denna lagutskottets försiktighet har skett till den goda sakens fromma, och att därigenom utsikterna för frågans framgång endast blifvit ljusare.

I förhoppning att kammaren behjärtar det elände, som de nuvarande förhållandena medföra icke blott för alkoholisterna, utan äfven för deras anhöriga och för samhället i dess helhet,

och i förhoppning att kammaren behjärtar den vinst för samhället, som skulle uppstå genom en väl planlagd lag af detta slag, tillåter jag mig yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Vidare förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lagstiftning rörande hyresaftal.

Andra Kammaren hade till handläggning af lagutskottet hänvisat en inom nämnda kammare af herr *J. J. Byström* väckt motion, n:o 66, hvori föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes gällande stadganden angående hyresaftal lämpligen borde ändras, förtydligas och fullständigas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagstiftning i ämnet, hvartill den verkställda utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde motionären

Herr Byström: Herr talman, mine herrar! Då detta ärendet senast förevar i Riksdagen, uttalade lagutskottet varma sympatier för det syfte, motionen afsåg att främja, och lagutskottet kom då också till den slutsatsen, att det yrkade, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes gällande stadganden angående hyresaftal lämpligen måtte ändras, förtydligas och fullständigas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagstiftning i ämnet, hvartill den verkställda utredningen kunde föranleda». I detta yrkande instämde Andra Kammaren, och det var icke alldeles utan, att icke yrkandet också hade målsmän i Första Kammaren, ehuru frågan där föll. Utskottet uttalade då vänliga ord om motionen och det som däri hade yrkats, och lagutskottet i år har ungefär samma vänliga tankar om motionen och det mål, som därmed afses. Det tycker, att någonting bör göras på detta område, men så kommer lagutskottet efter en välvillig motivering till det resultat, att motionen icke bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Då lagutskottet haft samma välvilliga tankar i år som i fjol, synes dock, enligt min åsikt, konsekvensen hafva

fordrat, att utskottet tillstyrkt min motion, hvilkens yrkande är precis lika med lagutskottets hemställan i fjol.

Jag vill nu endast framhålla, att denna fråga är ganska allvarlig i många afseenden. Herrarne hafva i tidningarna, exempelvis Dagens Nyheter, både i går och i dag sett exempel på huru den nuvarande lagstiftningen kan låta personer, som köpa hus, fara fram med sina hyresgäster, och det på grund af den bestämmelsen, att köp bryter kontrakt. Andra bestämmelser i detta afseende måste åstadkommas, och ju förr detta sker, desto bättre är det. Nödvändigheten af detta framhålles äfven af bland andra länsstyrelsen i Upsala län, som säger: »Vidkommande rättsverkningarna af köp af stadsfastighet torde med fog kunna påstås, att nu gällande stadganden lända utslutande till förmån för köparen, men ofta till otrygghet och skada för hyresgäst, hvilken mången gång ser sig nödsakad att underkasta sig köparens ej alltid skäligen anspråk på högre hyra, hellre än att bli uppsagd till afflyttning inom den ytterst korta tiden af två månader. Om regeln »köp bryter legostämman» må anses vara för fastrotad för att tåla någon rubbning, så torde det nyss anmärkta missförhållandet kunna någorlunda utjämnas genom den legala uppsägningstidens utsträckande till sex månader.»

Hvad beträffar olagliga kontrakt, som kunna förekomma, hafva vi äfven sett exempel därpå i tidningarna, t. ex. i Social-Demokraten i dag, och till och med huru Stockholms stads ombudsman formulerat kontrakt, så att i desamma upptagits bestämmelser, som strida mot gällande lag.

Ehuru frågan, såsom lagutskottet antydt, vunnit uppmärksamhet hos den nyligen tillsatta lagberedningen — och detta är anledningen till att utskottet icke velat tillstyrka motionen — har jag likväl velat framhålla nödvändigheten eller åtminstone önskvärdheten af att kammaren i år måtte vidhålla det beslut, som den fattade i fjol. Jag gör detta så mycket hellre, som jag från håll, som stå en del af den nya lagberedningens män nära, hört, att denna icke skulle hafva något emot det stöd, som låge däri, att Riksdagen eller en af dess kamrar gjorde ett uttalande i ämnet. Det är ju klart, att detta är en vidt omfattande fråga, och som densamma nu ligger, har jag blott velat yrka bifall till min motion, hvilkens yrkande, som sagdt, öfverensstämmer med lagutskottets vid förra riksdagen gjorda hemställan.

Herr Zetterstrand: Motionären har medgifvit, att förra årets lagutskott ställde sig synnerligen välvilligt mot motionen. Nu säger lagutskottet i år, att det nuvarande lagutskottet har samma uppfattning som lagutskottet vid 1902 års Riksdag, och därmed tycker jag, att motionären borde vara nöjd. Man får

väl erkänna, att frågan kommit i ett förändradt läge, då en lagberedning blifvit tillsatt och då man fått ett bestämdt meddelande om att denna lagberedning kommer att genast taga itu med frågan — den skall först taga itu med frågan om arrende af jord på landet, och i sammanhang därmed behandla frågan om hyresaftal i stad.

När nu lagberedningen, som sagdt är, tagit frågan om hand, och då vidare lagutskottet sagt sig hafva samma uppfattning som förra årets lagutskott, så förefaller det mig, som om man genom ett bifall till lagutskottets hemställan och äfven till den motivering, lagutskottet haft, gått så långt som man rimligtvis bör göra.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen å de därunder gjorda yrkandena framställda propositioner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Efter föredragning häruppå af sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, begärdes ordet af

Friherre Bonde, som yttrade: Herr talman! Mine herrar! Är efter år beviljar Riksdagen decharge åt herrar fullmäktige för fullgörandet af deras uppdrag i fråga om uppförande af riksbyggnaderna å Helgeandsholmen. Det är med ett beundransvärdt tålamod, som kamrarna se det ena årtiondet aflösa det andra, det ena seklet följa efter det andra, allt under det vi här få dväljas i otidsenliga och osunda lokaler.

Jag vill ej fästa mig vid de på många håll ytterst ringa sympatier, med hvilka dessa jätte-riksbyggnader omfattas. V veta, att särskildt inom Stockholm dessa sympatier icke äro särdeles stora. Men sympatierna växa icke. De blifva allt mer och mer förminskade, ju längre det dröjer med byggnaderna. Det enda, som möjligtvis skulle kunna försona det värsta motståndet mot dessa byggnader, vore att någonsin få se dem fullbordade. Ty om denna Stockholms pärla — som man gärna kan kalla Helgeandsholmen — blir på ett snyggt sätt reglerad, äfven belamrad med dessa jättebyggnader, kanske klandret skulle något förstummas, men så länge Helgeandsholmen ser ut så, som den nu gör, måste klandret för hvarje dag blifva allt större och

större. Man följer byggnaderna med uppmärksamhet, den minsta spricka synas i fogarna, ja, vi hafva ju nyligen till och med hört, att »den synes ej mer, men den fins där ändå.» Man ser efter, om sprickor finnas i väggarne, man mönstrar graniten i pelarne, man ser efter om det ena stycket passar ihop med det andra. Dessa anmärkningar kunna ej någonsin bringas till tystnad, förr än byggnaderna en gång blifva färdiga.

Vi hade ju hoppats, att Riksdagen redan under förra seklet skulle få flytta dit in, men nu se vi, huru utskottet helt beskedligt endast uttalar den förhoppning, att vi måtte komma dit till 1905. Jag kan verkligen ej finna, hvarför det icke skulle kunna vara tänkbart, att dessa byggnader redan något förr skulle blifva färdiga. Det är visserligen kanske *något* sent att i elfte timmen säga sitt »raska på», men *för* sent tror jag aldrig, att det är. Ty om man icke upprepar dessa ord mycket ofta, kanske vi få vänta ännu ett sekel.

Här har, som sagdt, utskottet uttryckt sin förmodan, att riksdagshuset skulle kunna blifva färdigt till 1905. Jag skulle därtill endast vilja foga en förmodan — för att nu använda lagutskottets stil — att måhända torde möjligen riksdagshuset kunna blifva färdigt till 1904.

Som jag för öfrigt naturligtvis ej har någon anmärkning att göra mot det sätt, på hvilket fullmäktige skött sitt ansvarsfulla uppdrag, har jag endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Centerwall* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckta motioner om förhöjning af tullen å förhydnings-, press- och takpapp.

Höjning af gällande tullsats å förhydnings-, press- och takpapp till 4 öre för kilogram hade föreslagits i två vid innevarande riksdag väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, n:o 10 inom Första Kammaren af herr *A. Petri* och n:o 21 inom Andra Kammaren af herr *C. Johansson* i Aflösa. Tillika hade motionärerna föreslagit, att, om den ifrågasatta tullförhöjningen af Riksdagen beslutades, Riksdagen därjemte måtte bestämma, att den nya tullsatsen skulle träda i kraft redan innevarande år vid den tid, Kungl. Maj:t bestämde.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, med bifall till förevarande motioner, måtte besluta, att tullen å förhådnings-, press- och takpapp skulle höjas till 4 öre för kilogram; och

2:o) att, vid bifall till hvad Riksdagen under 1:o) hemställt, Riksdagen tillika måtte besluta, att sagda tullförhöjning skulle såsom tilläggsafgift till nu gällande tulltaxa jämväl innevarande år utgöras från den tid, som af Kungl. Maj:t bestämdes, samt i skrifvelse till Kungl. Maj:t, jämte öfverlämnande af sitt sålunda fattade beslut, anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, så fort ske kunde, förordna om beslutets trädande i kraft.

Vid betänkandet var fogad reservation af herrar *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Brodin*, *Almqvist*, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Beckman*, *Pantzarhielm*, *Höjer* och *Åkerlund*, hvilka föreslagit, att förevarande motioner angående förhöjd tull å förhådnings-, press- och takpapp icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr Jansson i Krakerud, som yttrade: Herr talman! Mine herrar! Motionärerna hafva naturligtvis, såsom man särskildt af motiveringen kan finna, känt sig oangenämt berörda af de föreslagna tyska tullsatserna. De hafva tänkt sig, att dessa tullsatser skulle komma att tillämpas snarast möjligt; och det var väl med anledning därpå, som de väckt denna motion, hvilken nu blifvit af bevillningsutskottet tillstyrkt. Inom utskottet upplystes dock, att de tyska tullsatserna icke skulle komma att tillämpas förrän nästa år, hvarjämte det tillika upplystes, att om de skulle komma att tillämpas gent emot Sverige, måste gällande handelstraktat först uppsägas; och sedan den blifvit uppsagd, gäller den ett år. Följaktligen kan man vara förvissad om, att våra handelsförhållanden gent emot Tyskland skola fortsätta orubbade minst ett år. Och man vet för öfrigt ej alls, om nämnda handels-traktat öfver hufvud kommer att uppsägas. Gör den icke det, komma vi att behandlas såsom den mest gynnade nation.

Om detta hafva motionärerna naturligen icke kunnat ha kännedom, då de väckte motionen, och jag har således icke alls velat uttala något klander emot dem. Men utskottet kände till detta förhållande, och likväl säger utskottet på sid. 4: »Såsom ytterligare stöd för en tullförhöjning kan anföras, att den afsättning de svenska papp- och pappersfabrikerna haft i Tyskland för särskildt finare papper, på grund af de därstädes höjda tullsatserna å nämnda vara, antagligen icke kan fortfara efter den tid, då dessa tullsatser trädt i kraft. Hvad som utskottet här säger är

naturligtvis riktigt, men dock hade utskottet bort lämna den upplysning, att denna tid icke kommer att inträffa i år och troligen ej håller nästa år. I så fall hade man mycket väl kunnat motivera ett afslag å motionen därmed, att Riksdagen redan antagit en skrivelse till Kungl. Maj:t — hvilken skrivelse nu föreligger för andra gången inom Riksdagen — nämligen n:o 12, bevillningsutskottets betänkande. Det återstår endast, att kamrarna enas om motiveringen, och då detta skett, har Riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit, att Kungl. Maj:t skulle taga i öfvervägande, hvilken åtgärd borde vidtagas med anledning af de föreslagna tyska tullsatserna. Följaktligen kan man finna, att härutinnan allan rättfärdighet redan nu är uppfylld.

Jag skall därjämte be att få påpeka, att jag tror, att man bereder vårt tullsystem en bestämd nytta genom att icke fortfara på sätt, motionärerna och utskottet hafva föreslagit. Ty skall man gå till väga på det sättet, att man skall få till stånd ett fullständigt tullkrig gent. emot de större nationerna, är det alldeles gifvet, att de mindre nationerna komma att förlora på ett sådant krig.

Jag kan således icke finna, herr talman, att det finnes något som helst skäl för bifall till motionerna eller utskottets betänkande. Med anledning däraf skall jag be att få yrka afslag å såväl utskottets hemställan som motionerna.

Därjämte skall jag be att få tillägga, att om man kommer att fortsätta på detta sätt, som åtskilliga tyckas önska, så kommer man icke att ruinera jordbruket — det vill jag ej påstå — men man kommer att betunga det i högsta grad; och det var väl icke meningen, då man införde det nuvarande tullsystemet i vårt land.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmanen nu framställda propositioner afslog kammaren såväl utskottets hemställan som de i ämnet afgifna motionerna.

§ 15.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af motiveringen till bevillningsutskottets betänkande n:o 4 i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder, som kunna föranledas af beslutade tullförhöjningar i främmande länder.

n:o 13, i anledning af väckt motien om beskattningsort för inkomst af elektriska ledningar, som beröra två eller flera kommuner; och

n:o 14, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 mom. 1 brännvinstillverkningsförordningen m. m., samt

bankoutskottets memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Malmö, Jönköping, Karlstad, Linköping, Luleå, Umeå och Visby.

§ 16.

Efter föredragning häruppå af lagutskottets utlåtande n:o 23, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl Maj:t rörande revision af lagen angående skydd mot yrkesfara m. m., anförde

Herr Räf: Jag skall be' att få fästa herrarnes uppmärksamhet därpå, att denna motion är öst uteslutande ur yrkesinspektörernas berättelser till kungl. kommerskollegium. Det är sålunda hufvudsakligast endast den ena parten, som blifvit hörd i denna fråga. Men det gifves äfven två andra parter, nämligen arbetsgifvarne och arbetarne. Hvad de skulle kunna hafva att säga i saken, har däremot icke framhållits. Det är dock mycket sannolikt, att om, äfven dessa blifvit satta i tillfälle att yttra sig, det skulle framkommit ett lika rikt material från deras sida som någonsin från yrkesinspektörernas. Och jag tager för gifvet, att detta material också varit tillräckligt till en och annan motion.

Jag hoppas dock, att, då Kungl. Maj:t går att låta revidera lagen i fråga, äfven dessa parter, arbetare och arbetsgifvare, måtte sättas i tillfälle att inkomma med sina erinringar.

Af den statistik, som finnes i yrkesinspektörernas berättelser, söker man få reda på, huruvida likformighet förefinnes vid yrkesinspektionen öfver hela landet. Visserligen är statistiken mycket ofullkomlig i det hänseendet; men af det lilla man kan inhämta synes framgå, att yrkesinspektionen är långt ifrån så likformigt fördelad öfver hela landet som den borde vara. Det är väl dock klart, att arbetarne i det ena distriktet äga rättighet att påkalla samma säkerhetsåtgärder och lika skydd som i det andra distriktet.

Å andra sidan böra arbetare och arbetsgifvare i det ena distriktet icke vara *mera* hindrade eller hafva *större* tunga på sig än arbetare och arbetsgifvare i det andra distriktet. Då man nu, som sagdt är, går till den statistiska utredning, som finnes i yrkesinspektörernas berättelser till kommerskollegium, och söker efter svar på frågan, huruvida sådan likformighet öfver hela

landet förefinnes eller icke, så märker man, för det första, att uppgifterna äro så ofullständiga, att man omöjligen kan finna ett bestämdt och afgörande svar, men för det andra, att af hvad som finnes dock synes framgå, att olikformigheten i verkligheten är ganska stor.

Detta var angående likformigheten i inspektionen. Det är en annan omständighet vid yrkesinspektionen, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på. Det är någonting, som jag förmodar åtskilliga af herrarne skola skratta åt. Men det kan icke hjälpas; ty det är dock en sak, som behöfver komma fram. Man har icke tagit någon hänsyn till den inverkan, som rusdryckshandteringen i olika samhällen äger på säkerheten för arbetarpersonalen. Det är nämligen så, att man ej kan undgå förmärka en viss extra osäkerhet, om t. ex. ett arbete är förlagdt i närheten af en krog, vare sig en ölkrog eller en brännvinskrog. Äfven om arbetarne äro fullt klara på morgonkvisten, så efter frukost- och middagsrasten o. s. v. börjar hos en och annan en viss oreda i arbetet inträda, ju längre man kommer fram på dagen. Och jag tror då nästan, att det behöfdes en yrkesinspektör för hvarje sådan arbetare, och det är fara värdt, att säkerheten ändå icke skulle blifva tillräcklig. Detta är en omständighet, som ingen yrkesinspektör skänkt någon uppmärksamhet, såvidt jag kan finna. Klarhet i saken, huruvida inverkan i detta hänseende kan spåras, kan man således nu icke få af föreliggande material; men den synes icke otrolig. Det skulle vara af mycket stort intresse, om det fästes någon uppmärksamhet vid denna omständighet också; och då skulle det kanske kunna komma in något i lagförslaget i det afseendet.

Jag har med det bristfälliga material, som förelegat, sökt att göra en jämförelse mellan det i sedligt afseende så solbeglänsta Stockholm och det »mörkaste Småland». Därvid har jag icke kunnat undgå att finna, att säkerheten i detta »mörka Småland» i viss mån i förevarande hänseende är större än till och med här i Stockholm. Det skulle för öfrigt vara väl, om vi i sinom tid kunde få till och med en sådan bestämmelse, som att en fabrik icke får läggas på mindre afstånd än så och så stort från en krog, eller ännu bättre att icke en krog, vare sig ölkrog eller brännvinskrog, får smyga sig på närmare afstånd från en fabrik än så och så långt.

Det är klart, att endast en statistik kan tala med bestämda siffror. Och jag säger ännu en gång, att det vore af intresse att få se en statistik öfver huru krogarne inverka på olycksfallen.

Det står på sid. 4 i utskottets utlåtande ett uttryck, som i första rummet är hämtadt ur motionen och i andra ur yrkesinspektörens berättelser och lyder: »En god väg till kostnadernas nedbringande vore naturligtvis, att det vid fabrikers anläggande, liksom ock vid deras om- och tillbyggnad, blefve regel, att vederbörande yrkesinspektör därförinnan sattes i till-

fälle att gå yrkesidkaren till handa med de upplysningar och råd med hänsyn till bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara, hvaraf denne kunde vara i behof»

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att en ovillkorlig bestämmelse i detta hänseende skulle för uppspirande små fabriker medföra en synnerligen stor olägenhet. Ty många småfabrikens anläggare äga kanske högst 500 eller 1,000 kr. att börja sitt företag med; ja, de äga kanske icke ett öre, utan börja med skuld. Dessutom skulle jag vilja säga, att de, som bo i, som stockholmarne älska kalla det, »det mörkaste Småland» eller annan afskild del af landet, kanske icke veta något om denna lag. Dessutom och om de kände lagen, skulle man kunna befara, att de förmodade kostnaderna i ifrågavarande afseende blefve för dem så stora och afskräckande, att de hellre afstode från hela anläggningen. Men i fråga om större anläggningar, som omedelbart afse en personal på 50 eller 100 man eller så, gestaltar sig saken på ett annat sätt. Och där kan det också sättas i fråga, om det icke vore fullt berättigadt att redan från början vara skyldig att vidtaga behöfliga åtgärder. Under alla omständigheter böra däremot inspektörerna hafva sig ålagdt att stå till tjänst med upplysningar och råd för arbetsgifvare, som i dylikt afseende påkalla deras råd.

Sedan står det på sid. 6 en passus, som man från äfven andra och i motionen icke anförda synpunkter torde skänka någon uppmärksamhet: »Det borde tyckas, att yrkesinspektörerna skulle kunna påräkna en värdefull hjälp från de mekaniska verkstäderna, därigenom att verkstadsägarna försäga från deras verkstäder utgående maskiner och andra mekaniska inrättningar med tjänliga skyddsanordningar.»

Denna sak har jag också fäst yrkesinspektörernas uppmärksamhet på sedan flere år tillbaka. Det är nämligen icke rimligt, att man skall vara utsatt för nuvarande inkonsekvens i detta afseende. Man äger rättighet att föra en viss maskin i marknaden; men dock icke att använda den utan att vidtaga en hel del tillsatser och förändringar. Den ena dagen köper man en maskin; den andra har den blifvit insatt; den tredje kommer en yrkesinspektör och säger: »ni får icke använda maskinen i detta skick». Han föreskrifver en skyddsanordning, som kanske kostar 5 à 10 procent af hela maskinens pris, hvar emot, om den insatts på verkstaden, den endast kostat en spottstyfver och ej håller vållat arbetaren och arbetsgifvaren afbrott. Men det är icke nog med detta, utan sedan om ett eller ett par år kommer en annan yrkesinspektör och säger: »denna skyddsanordning är icke heller bra, utan ni får sätta in en annan af fransk modell; den finnes att köpa i Stockholm hos den eller den firman eller också hos den eller den göteborgs-

firman». Och då får arbetsgifvaren taga bort den gamla anordningen och sätta in en ny.

Men det är icke endast från den synpunkten jag ser saken, utan i främsta rummet därifrån att, om de mekaniska verkstäderna blifva ålagda att icke skicka ut maskiner, förrän de äro äfven i här åsyftadt afseende kompletta, kommer striden om hvilka säkerhetsanordningar som verkligen kunna anses vara befogade att föras mellan två ungefär lika starka parter. Det blir en afhandling mellan yrkesinspektören och den mekaniska verkstadens ingenjör. Dessa äga ungefär samma teoretiska förutsättningar, de stå så att säga på samma plan. Saken blir då också mera objektivt behandlad, och striden förd in på ett mera neutralt område. Då behöfde det ej vara som nu, då den teoretiskt utbildade yrkesingenjören kan bjuda arbetaren eller arbetsgifvaren nästan hvad som helst. En diskussion i fabriken om det där påsynade betraktas nu endast eller mera som ett försök af arbetsgifvaren att krångla sig ifrån en laglig skyldighet. Nej, låt saken afgöras mellan yrkesingenjören och verkstadsingenjörerna. Anordningarna skulle nog också därigenom vinna betydligt i effektivitet utan att därför blifva mera hinderliga.

Gifvetvis följer med detta äfven förbud mot import af och handel med i vidrörda afseende ofullständiga utländska maskiner.

På sid. 12 talas om att yrkesinspektörernas makt bör utvidgas i största möjliga mån. Ja, det är icke underligt, att yrkesinspektörerna vilja hafva så mycken makt som möjligt. Det är en allmän svaghet, att vi önska hafva största möjliga makt. Men om de böra hafva mera makt, än de nu hafva, kan också bero på, om denna makt kommer att missbrukas. Och skall verkligen en sådan makt tilldelas dem, får den åtminstone sättas i samband med andra bestämmelser i lagen, framför allt den, att, då yrkesinspektören ger en instruktion till en arbetsgifvare eller yrkesidkare, denna instruktion skall vara så klar, att den kan förstås, och att arbetsgifvaren kan ställa sig den till efterrättelse utan att sedan blifva trakasserad.

Eftersom nu yrkesinspektörernas ämbetsberättelser äro fulla af — jag vill icke säga anklagelser, men dock anmärkningar mot arbetsgifvarne, så skall jag i detta sammanhang också taga mig friheten att redogöra för huru det kan tillgå, då en yrkesinspektör inspekterar en arbetsgifvare. Det hände nämligen för en tid sedan, att en yrkesinspektör — jag diktar icke denna berättelse, utan jag tager den tämligen direkt från papperet — på ett ställe i vårt land inspekterade en fabrik och lämnade efter sig åtskilliga papper, mer eller mindre fullskrifna om hvad som borde verkställas. Ifrågavarande arbetsgifvare trodde sig icke i vissa andra, från yrkesinspektionen helt och hållet skilda afseenden stå i så fördelaktig ställning till yrkesinspektören, hvilket gjorde, att äfven han hade »en räf bakom örat». Då han således icke

själf vågade utföra de honom af yrkesinspektören ålagda arbetena, sände han samtliga yrkesinspektörens papper till en mekanisk verkstad och frågade: »Hvad kostar det att utföra de anordningar, som yrkesinspektören föreskrifvit; kunna de utföras inom den och den tiden och vill ni utföra det för det och det priset? Här äro samtliga papper och gif mig noga besked». Verkstaden inkom sedermera med svar och öfverenskommelse träffades, att de ifrågasatta anordningarna skulle verkställas af den mekaniska verkstaden. En tid därefter inberättade verkstaden, att arbetet var utfördt och att likvid borde erläggas. Arbetsgifvaren tog saken i betraktande och fann ej något att anmärka, hvarpå han likviderade verkstaden.

Påföljande år kom yrkesinspektören tillbaka för att granska de gjorda anordningarna, runkade litet på hufvudet och yttrade några ord, som det torde vara öfverflödigt att här upprepa. Två eller tre dagar därefter erhöll emellertid arbetsgifvaren ett nytt förståndigande af yrkesinspektören att utföra samma arbete, som han förlidet år blifvit ålagd att verkställa. Arbetsgifvaren började fundera på huru han skulle kunna utföra det arbete, som hvarken han själf eller den mekaniska verkstaden kunnat verkställa, men satte sig genast i förbindelse med yrkesinspektören och sade: »Var så god att anvisa den person, som kan utföra dessa märkvärdiga saker i öfverensstämmelse med alla konstens regler». »Där och där finnes det en ingenjör, sätt eder i förbindelse med honom, han kan utföra arbetet till min fulla belåtenhet», svarade yrkesinspektören. — Arbetsgifvaren skref genast till denne ingenjör och frågade, om han ville åtaga sig arbetet. »Ja väl», svarade ingenjören, »jag skall komma till eder någon dag och se hvad som kan göras; för öfrigt åtager jag mig arbetet». Ingenjören kom och öfverenskommelse mellan honom och arbetsgifvaren träffades om arbetets verkställande. Emellertid förflöto månader, utan att arbetet påbörjades, men då började arbetsgifvaren att fundera, om det var »ugglor i mossen». Nu kom också en skrifvelse från Konungens befallningshafvande med underrättelse därom, att yrkesinspektören hade anmält arbetsgifvaren för att han icke velat ställa sig den gifna instruktionen till efterrättelse, oaktadt arbetsgifvaren själf frågat yrkesinspektören, till hvilken person han borde vända sig för att få detta arbete utfördt. Emellertid hade arbetsgifvaren nu icke någon annan råd, då han icke själf vågade sig på arbetet och icke heller såg till den ifrågasatta ingenjören, än att vända sig till nyss nämnda mekaniska verkstad, dock med särskild tillsägelse: »Var nu så god och sätt eder i omedelbar förbindelse med yrkesinspektören och skaffa eder fullständiga underrättelser om hvad han vill hafva utfördt. När ni sedan verkställt arbetet, så gå till honom och fråga, om han är nöjd med det samma».

Huru det kommer att gå med denna sak, vet man ännu icke, utan därom kunna vi väl först nästa år erhålla under rättelse.

Hade nu af yrkesinspektör föreslagna lagbestämmelser varit gällande skulle under tiden arbetsgifvaren i fråga rent af omedvetet stått en mycket stor risk och kanske ännu stå under densamma. Och jag vet att ifrågavarande industri redan förut är så mycket betungad som den tål vid.

Skulle nu lagförslaget i fråga varda antaget, hvilket jag dock hoppas icke blir händelsen, så bör det väl också däri bestämmas, att yrkesinspektör är skyldig att gifva så klara och tydliga instruktioner, försedda med vederbörliga ritningar, så att något missförstånd om hvad yrkesinspektören åsyftar icke kan ifrågakomma.

Dessutom är det en annan omständighet, som också borde bestämmas, nämligen ansvaret för alla tre parterna, yrkesinspektören, arbetsgifvaren och arbetarne, hvilka samtliga äro beroende af ifrågavarande lag.

Det kan ju inträffa, att en yrkesinspektör framställer fordran på sådana anordningar, som äro rent utaf farliga för arbetarne att använda. Arbetaren, som stått vid sin maskin kanske under femton år, vet lika väl, huru farlig eller förmånlig en sak är, som en yrkesinspektör, hvilken besöker fabriken eller verkstaden och ser respektive maskin under 5 eller 10 minuter. Det kan inträffa, att en yrkesinspektör föreskrifver en anordning, mot hvilken arbetaren på det bestämdaste protesterar. Emellertid anser han sig skyldig att följa yrkesinspektörens föreskrifter; men den olycka, som arbetaren befarat, inträffar. Ovanan vid detta nya arrangemang gör att han mister några fingrar eller till och med en hand. Det är ohyggligt att tänka, att någon annan — skall jag våga uttala det — än en yrkesinspektör skall stå i ansvar för något dylikt.

Men det kan inträffa äfven en annan eventualitet — och den inträffar nog oftare — att en yrkesinspektör anbefaller ditsättandet af ett visst arrangemang, hvilket arbetsgifvaren verkställer, men arbetaren borttager. En olycka inträffar i alla händelser, och arbetaren, som kanske mistat en hand, dömes för vårdslöshet, hvilket i anseende till lagen om försäkring blifver för honom mycket olycksdigert.

Såsom sagdt, då man skall stifta en lag uti ifrågavarande afseende, så bör man väl tillse, att alla parter blifva hörda. Och jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att den strid, som man menar i afhandlade afseende skulle förefinnas mellan arbetare och arbetsgifvare, i rent af de flesta fall är en i riksdagen serverad teoretisk produkt, hämtad mera från vissa kontor och agitationshärdar än från förhållandena mellan arbetare och arbetsgifvare.

Jag har velat uttala detta, på det att man vid pröfning af den ifrågasatta lagförändringen måtte taga behörig hänsyn till samtliga parters ställning i frågan, och i förhoppning därom, att de af mig nu framhållna synpunkterna äfven måtte tagas i någon mån i betraktande, anhåller jag, herr talman, att få instämma uti yrkandet på den ifrågasatta revisionen.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag har sett mig nödsakad att begära ordet med anledning af den utaf den föregående talaren gjorda antydning om spritens lätta åtkomlighet och dess inverkan på arbetarnes förmåga att kunna uppträda med tillräcklig klarhet under arbetet. Helt naturligt är jag den förste, som vill erkänna spritens skadliga inverkan, men jag skall be att få hänvisa till ett par förhållanden, hvilka göra, att man dock icke kan skylla allt på spritens konto.

Af den tabell, som är bifogad yrkesinspektörens för Sveriges sydligaste distrikt berättelse för 5-årsperioden 1896—1900, framgår, att olycksfallens antal stegras för hvarje arbetstimme under dagens första del och sedan ytterligare för hvarje arbetstimme under andra delen af dagen. Skulle vi nu uteslutande fästa oss vid den föregående talarens uttalande, så skulle vi naturligen redan efter frukostrasten — under hvilken tid arbetarne varit i tillfälle att skaffa sig tillgång till sprit — hafva att frammönstra en större procent af olycksfall under timmen efter frukostrasten än under timmen före middagsrasten. Likaså skulle vi efter middagsrasten hafva att frammönstra ett lika stort eller större antal olycksfall än under öfriga arbetstimmar på dagen; den åberopade tabellen visar motsatsen. Jag vill härmed hafva konstaterat att, äfven om man har anledning att skriva ganska mycket på spritens konto, man dock icke kan åberopa detsamma såsom en *hufvudsaklig* anledning till de många olycksfallen.

Jag instämmer fullkomligt uti den af den ärade talaren framhållna åsikten, att de parter, som beröras af det föreliggande lagförslaget, måtte vid den blifvande undersökningen i tillräcklig grad blifva åtsporda, och jag kan icke inse, att motionerna lägga hinder i vägen för att utsträcka undersökningen på detta område.

Talaren beklagade därefter, att en del arbetsgifvare blefve i högre grad än andra lidande af fabriksinspektionen. Detta är naturligen beroende därpå, att yrkesinspektörerna icke hinna att i lika effektiv grad företaga sina undersökningar uti olika delar af landet. Af landets 17,465 arbetsplatser hafva enligt yrkesinspektörernas berättelse 8,553 inspekterats, således icke mera än omkring 50 procent af de anlagda inspektionspliktiga etablissemangen.

För att råda bot härför, så att alla arbetsgifvare komme att i detta hänseende kontrolleras lika mycket, böra vi naturligen

fördubbla yrkesinspektörernas antal, hvilket väl äfven torde blifva Riksdagens uppgift längre fram.

Jag har emellertid med det nu anförda velat framhålla, att det icke är riktigt att skrifva alla uti ifrågavarande afseende förefintliga olägenheter på spritens konto, ty det finnes en hel del andra förhållanden, som ock därtill medverka.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Slutligen föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

lagutskottets utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om upphörande af den så kallade indigenatsrätten; och

memorial n:o 25, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående lagutskottets utlåtande n:o 8 öfver väckt motion om ändring af 15 § konkurslagen.

§ 18.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *D. Holmgren*:

n:o 140, om ändring af 60, 65 och 75 §§ riksdagsordningen; och

n:o 141, om skrifvelse till Konungen angående ändring af 30 § regeringsformen;

herr *C. J. Ödman*:

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för år 1904 till fortsättning af statsbanebyggnaden från Göteborg öfver Uddevalla till Skee; samt

herr *P. P. Waldenström*:

n:o 143, om skrifvelse till Konungen angående utredning af orsakerna till rådande prästbrist m. m.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 19.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtande n:o 26, angående såväl Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar som ock inom Riksdagen väckta motioner i ämnet; och

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i förordningen angående beviljning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897;

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande borttagande eller nedsättning af tullen å alkoholfria viner; och

n:o 17, i anledning af väckt motion rörande ändring i tullen å gjutna hjulnaf och delar därtill.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. A. Jonsson</i> i Hökhult	under 5 dagar fr. o. m. 27 febr.				
» <i>C. A. Trolle</i>	» 4	»	»	»	» 27 »
» <i>C. Persson</i> i Stallerhult.....	» 5	»	»	»	» 28 »
» <i>N. Persson</i> i Malmö	» 3	»	»	»	» 25 »
» <i>N. P. B. Lindgren</i> i Oskarshamn	» 12	»	»	»	» 28 »
» <i>G. Lindgren</i> i Islingby.....	» 3	»	»	»	» 27 »

och

§ 21.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,37 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.